

Inleiding

In het kustgebied liggen unieke natuurgebieden die veel soorten planten en dieren herbergen. Meer dan elders in Nederland is er ruimte voor natuurlijke processen onder invloed van wind, zand en (zee)water. In de loop der tijd zijn echter veel natuurlijke processen ingeperkt door het steeds intensievere gebruik van de kustzone en maatregelen die nodig waren ten behoeve van de kustveiligheid. Daardoor zijn een aantal onderdelen van het oorspronkelijke landschap verdwenen en nam de ecologische variatie af. Toch zijn er kansen om veiligheidsdoelen en ecologische doelen op elkaar af te stemmen. Kennis over natuurlijke processen vormt hier voor de sleutel.

Strand, duinen, kwelders en schorren behoren tot de meest natuurlijke landschappen van ons land. De wind stuift het zand vanaf het strand richting de duinen; het water zorgt voor overgangen tussen nat en droog, zout en zoet en slib en zand. Onder invloed van deze natuurlijke processen ontwikkelen zich veel verschillende standplaatsen en leefgebieden van planten en dieren. Voortdurend vestigen zich populaties van soorten en breiden deze zich uit, om even later weer in omvang af te nemen en (lokaal) uit te sterven. Sinds de Middeleeuwen beïnvloedt de mens de ecologische processen die er plaatsvinden. Eeuwenlang liet men dieren in de duinen grazen, waardoor de structuur en de soortensamenstelling van de vegetatie ingrijpend is gewijzigd. Ecologisch nog veel ingrijpender was de aanleg van pieren, dammen, dijken en kaden, het graven van sloten en greppels en het egaliseren en vastleggen van duinen. Deze beïnvloeding is in de loop der tijd steeds sterker geworden. Waar de natuur vele eeuwen lang de baas was over de mens, is de balans vanaf de tweede helft van de 18e eeuw omgeslagen. De mens kreeg steeds meer de kennis en ervaring om de natuur zijn wil op te

leggen door steeds grootschaliger de dynamiek van water en wind te beperken en door op bedrijfsmatige wijze drinkwater te gaan winnen. In de loop van de 20e eeuw werd het kustgebied nog intensiever gebruikt voor steeds meer doelen. Er kwamen meer mensen wonen, werken en recreëren, het kustbeheer werd geïntensiveerd, de drinkwaterwinning breidde zich uit en de transportinfrastructuur en de havens en industrieterreinen namen steeds meer ruimte in.

Deze veranderingen van het landgebruik hadden tot gevolg dat langs de gehele kust een aantal onderdelen van het oorspronkelijke landschap is verdwenen. Binnenduinenranden, kustvenen, natuurlijk loofbos en natuurlijke estuaria van uitstromende rivieren komen nauwelijks meer voor. Bovendien groeiden schrale, open en bloemrijke duingraslanden vanaf het midden van de 20e eeuw dicht met struwelen en bos en nam de variatie in de duinen onder andere om die reden af. Ecologen zeggen ook wel dat 'de duinen relatief snel oud zijn geworden'.

Dit boek

Ook in de toekomst zal de kust intensief gebruikt blijven worden. In combinatie met een sneller stijgende zeespiegel zal de bescherming van het achterland steeds meer aandacht vragen.

Toch hoeft dat niet te betekenen dat de dynamiek nog verder wordt ingeperkt: veiligheid, waterbeheer en natuur kunnen op elkaar worden afgestemd door maximaal in te spelen op de natuurlijke processen. De mogelijkheden hiervoor verschillen langs de kust. Hierover is inmiddels veel kennis beschikbaar, deels voortvloeiend uit onderzoek van het kennisnetwerk 'Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit' (OBN). Met dit boek wil OBN deze kennis delen en handvatten bieden voor de inzet van natuurlijke processen voor duurzaam kustbeheer.

Paalhoofden, ook een foerageergebied voor Steenlopers | foto: © Anton van Haperen ◀